

Ραμαζάνιον· Καραγκιώζης· Καδिर-Γχεζεσή· Βαϊράμιον.

(Συνέχεια, ὅρα Φυλ. ΚΒ').

Τέσσαρες τοῖχοι, ἀνθρώποι τὴν βαφὴν, καὶ κύκλῳ ἐν ὑψηλὸν καὶ εὐρὺ ἔδρασμα, ψιάθῳ κεκαλυμμένον· ἐν τῷ μέσῳ (ἀλλὰ τοῦτο οὐχὶ γενικῶς, εἰς τινὲς μόνον, κατ' ἐξίρσεις, τὰ καλλίτερα καὶ σπανιώτερα) κρήνη τριλέκανος καὶ μαρμαρότευκτος, ἐξ ἧς καθαρὸν ἀναβλύζει τὸ ὕδωρ καὶ γλυκυρόμυρον καταπίπτει εἰς τὴν ὑποκειμένην δεξαμενὴν· ἔνθεν κἀκείθεν σχολύθρια εὐτελέστατα· ἐν μιᾷ τῶν γωνιῶν μικρὰ ἐστία, ἔνθα βράζεται ὁ καφές· εἰς τοὺς τοίχους ξυράφια ἀνηρτημένα κατὰ σειρὰν, μικροίτινες, τὸ σχῆμα ὥσει-δεῖς, καθρέπτει καὶ τὰ πεσκήρια (χειρόμακτρα) διὰ τοὺς κηρομένους—διότι, ὡς προέφημεν, πᾶν καφενεῖον ἐν Τουρκίᾳ ἐστὶ καὶ κουρεῖον ἐνταυτῷ—ἰδοὺ ὅ,τι ἀπαρτίζει ἐν καφενεῖον Τουρκικόν.

Καὶ τοιαυτὰ εἰσιν, ὡς εἴρηται, τὰ καλλίτερα· ἂν δὲ κατέλθωμεν εἰς τὰ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως, ταῦτα οὐδὲ λιθόστρωμα ἔχουσιν ὡς ἐπιτοπολὺ, πολλῷ μᾶλλον κρήνας καὶ καθρέπτας· ἀλλ' ἂν κατὰ τοῦτο ἐλαττοῦνται τῶν τῆς πρώτης τάξεως, ὑπερέχουσιν ὅμως κατ' ἄλλο τι, ὅπερ οὐ παραληπτέον.

Φέρεται γενικῶς ὅτι οἱ Τοῦρκοι κατὰ ῥητὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Κορανίου, ἀπέχουσι τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς ζωγραφίας καὶ θεωροῦσι τὰ τούτων προΐοντα ὡς ἴδια τῶν εἰδωλατρῶν· ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη, νομίζω, ἀληθεύει δογματικῶς, πρακτικῶς ὅμως δὲν ἐφαρμόζεται μετὰ τῆς δεούσης αὐστηρότητος, διὸ τὰ δευτερεύοντα καὶ τριτεύοντα καφενεῖα τῆς Τουρκίας εἰσὶ κεκοσμημένα ποικίλαις καὶ παντοδαπαῖς εἰκονογραφίαις, εἰκονογραφίαις ἀλλοκότοις πολλῶν, αἵτινες οὐδαμῶς σκανδαλίζουσι τὴν ἰσλαμικὴν ἐρ-θοδοξίαν.

Εἰς ἐν τῶν κατὰ τὸ Σουλεϊμανιὲ καφενείων, ἔνθα θαμίζουσιν οἱ κατ' ἐξοχὴν Τοῦρκοι, οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι *Ὅσμαν.λίδες*, οἱ ἐμμένοντες εἰς τὰ πατροπαράδοτα, εἰς ἐν τῶν καφενείων ἐκείνων, ἔνθα βλέπεις τοὺς ὀπιοφάγους κοιμωμένους καὶ ἐν τοσοῦτῳ ἐκμυζώντας τσιμπούκι ἢ ναργιλῆ, ἐκεῖ, λέγω, εἶδον συλλογὴν εἰκόνων τοιαύτην, οἷαν οὐδέποτε λησμονήσω. Ἐν πρώτοις μίαν χίδαριν δερεβέτου, διὰ ῥητῶν τοῦ Κορανίου, ἐν συμπλέγματι καλλι-

γραφικῶ, ἐσχηματισμένην καὶ ἐπὶ τρίποδος κειμένην· εἶτα ἕνα ἐρημίτην καθήμενον ἐπὶ δορᾶς ἐλάφου καὶ ἐξημεροῦντα λέοντα διὰ κιννιβάρους· πολεμιστὰς ἀγριομύστικας καὶ ὑψικαρήνους, ὀλοκλήρους ὀπλισθέντας φέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἐν ζωστήρι καὶ ἐπιβαίνοντας ἵππους τεραστίους, ἵππους ἐξάποδας καὶ κιννογρόους! τὸν Ναπολέοντα ἐν Μοντερρόν τὰ ἐνόματα τοῦ Ἀλλεχ καὶ τοῦ Ἀλῆ, καλλιγραφικῶς μονογεγραμμένα, καὶ δι' ἀνθεῶν καὶ ῥωπογορφῶν (arabesques) πεποικιλμένα· λιθογραφίας γαλλικᾶς, εἰκονίζουσας γυναῖκας ὁκολάστους μὲν τὴν ἐνδυμασίαν, παραδόξους δὲ τὰς χρωματικὰς ἀντιθέσεις· ἀτρίεπλα καὶ τουρκικὰ, καὶ πλεῖστα πολεμικὰ, καὶ καίκια, ὧν οἱ ἐρέται, ὡς ἡ κιδάρις τοῦ δεσφίσου, ἦσαν εἰκονισμένοι διὰ γραμμμάτων τουρκικῶν, ἀποληγόντων εἰς σκέλη μακρὰ, ἐπέχοντα τόπον κωπίων· φακῆρας περιφερομένους τὰς ἐρήμους, μέσῳ αἰγάγων καὶ μέσῳ ὄφειν· τὸν Αὐτοκράτορα τῶν Ῥωσσιῶν μετὰ πάσης τῆς σεπτῆς αὐτοῦ οἰκογενείας· Ὀθωμανίδας τε καὶ Περσίδας ἐν φορεῖᾳ περιαγομένας· τὴν Θεόδωρον Γρίβαν· ἕνα Ὀθωμανὸν ἀφαιματτούμενον· Μεχμετ-Ἀλῆν τὸν Αἰγύπτιον· ζῶα τινα, ἢ μᾶλλον χιμαίρας τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἐξάποδας καὶ τετρακεράτους, ὧν βέβαια τὰ πρωτότυπα εἰς αὐδὲν μέρος τῆς ὑψηλοῦ εὐρηται, καὶ τελευταῖον τὰ πρῶτιστα τζαμία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ παράδοξος αὕτη συλλογὴ, σημειωτέον, εὐρηται πολλαχοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον πλουσία. Ἡ Ὀθωμανικὴ καλλιγραφία, ἀμιλλωμένη πρὸς τὴν Γαλλικὴν λιθογραφίαν, παράγει τὰς πικικωτέρας ἀντιθέσεις ἐπὶ τῶν ὀγαθῶν τοίχων τῶν καφενείων καὶ τῶν καπνοπωλείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες τὰ πάντα ἀνέχονται· αἱ Σηρῆνες καὶ αἱ Νηρηίδες νήχονται πέριξ τῶν ἀτμοπλοίων, καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Σάχου αἵρουσι τὸν πέλεμον ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν γρεναδιέρων τῆς αὐτοκρατορίας Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου.

Καί τοι δ' ἐν Τουρκίᾳ ὁ ἐλάχιστος πολίτης, οἱ ἐπαίται αὐτοῖ, πειναλέοι καὶ ῥακενδύται, κάθηνται ἐν τοῖς καφενείοις παρὰ τὸν πλουσιώτερον ἑφένδην, μηδέτερος μηδέτέρῳ ἐμποίων ἀπιστροφήν, ἀλλὰ μὴν κλάσεις τινες ἀνθρώπων ἔχουσιν ἐαυτοῖς πεφυλαγμένα καφενεῖα τινα, ἃ θαμίζουσι κατ' ἐξοχὴν, καὶ ταῦτα ἐξ αὐτῶν λαμβάνουσι τὸ ὄνομα. Ταῦτα ἂν ἐπεχείρουν νὰ περιγράψω, ὁδὲν τοῖς εἰρημένοις νὰ προσθῶ εἶχον, ἐξαιρέσει τῆς καθαριότητος καὶ τῆς εὐπροσπεΐας, ἥτις διακρίνει δύο καὶ τρία Ἀρμενικὰ ἐν Πέρᾳ καὶ τινα ἐν τοῖς προαετίοις τοῦ Βοσπόρου, ἅτινα θαμίζουσιν οἱ ὁμογενεῖς ἐμπορικὴ καὶ οἱ πάροιχοι Ἀρμένιοι.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ περιλείψω τὰ καφενεῖα τοῦ Γενή-Τζαμί, καφενεῖα μοναδικὰ, ἅτινα θαμίζουσιν οἱ ναῦται Ὀθωμανοὶ καὶ ἅτινα τῇ ἐσπέρᾳ ἐκείνῃ εἶδον τὸ πρῶτον.

Ταῦτά εἰσι τεσσαρτῆκοντα καὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμὸν, κείνται δὲ πάντα

κατὰ σειρὰν ἐντὸς τῆς μεγάλης αὐλῆς τοῦ Γενῆ-Τζαμί· τὰ πάντα ρυπαρά, σκοτεινά, μέλαινα τοὺς τοίχους, ὡς ἐκ τοῦ καπνοῦ, τινὰ δὲ καὶ ὕγρα, κεκοσμημένα τὴν ὀροφὴν δι' ἀρχονῶν, αἵτινες ἐνιαχοῦ ἐραπλοῦνται δίχην παρατασμάτων τριχαπτείνων, μέγας δὲ τις πρόδομος, τοῖς πᾶσι κοινός, παρατείνεται κατὰ μήκος αὐτῶν, καὶ ἐκεῖ συνέρχονται φύρδην μίγδην οἱ θαμῶνες, ἀμερίμως ἐκμυζῶντες τὸ τσιμποῦκι ἢ τὸν ναργιλέ καὶ ἀθουρδῆτως λεσχηνεύοντες καὶ ἀστεϊζόμενοι.

Τῇ ἑσπέρᾳ ἐκείνῃ, ὡς καὶ πάσαις ταῖς τοῦ ραμαζανίου, τὰ καφενεῖα ἐκεῖνα ἔχουσι φωτοχυσίαν! κανδῆλαί τινες, ἀνηρτημένοι διὰ σύρματος περιστραμμένου, τὰς ὁποίας ὁ καφεζῆς ἐκ διαλειμμάτων κρούει ἐλαφρῶς διὰ λεπτῆς ράβδου, καὶ τότε πᾶσαι, ἕνεκα τῆς ἐλαστικότητος τοῦ σύρματος, ἀνέρχονται καὶ κατέρχονται, ἀποτελοῦσαι εἰδός τι χοροῦ πυροτεχνικοῦ, ὃν ἀρέσκονται οἱ θεαταί, εἰς ἀπόστασιν τινῶν ποδῶν καθήμενοι, ἵνα μὴ περιβράνωσιν ἐλαίῳ τὰ καθαρά (!!!) ἱμάτιά των· πρὸ τῆς θύρας τοῦ μεσαίου καφενεῖου εἰς πολυέλαιος, ὁ ὀρειχάλκινος σκελετός τοῦ ὁποίου εἰκονίζει πλοῖον πλησίστιον, καὶ ὅστις ἴσταται ἐκεῖ ἀνηρτημένος, οἰκίστημον τῶν θαμῶνων τῶν καφενεῖων ἐκείνων — ἰδοὺ ὅ,τι ἀπαρτίζει τὴν μεγάλην φωτοχυσίαν τῶν ναυτικῶν τούτων καταγωγίων ἐν ἡμέραις ἐπισήμοις, οἱαί εἰσιν αἱ τοῦ ραμαζανίου.

Ἡμεῖς ἐκλήθησamen εἰς τὰ ἐδράσματα τοῦ μεσαίου καφενεῖου.

Ὁ καφεζῆς, ἰδὼν εἰσελθόντα ἓνα Φράγκον, πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἔδωκεν ἑκτακτὸν ὥσιν εἰς τὰ φῶτά του· αἱ κανδῆλαι ἤρχισαν ὀρχοῦμαι τὸν πυρρίχιον καὶ ὁ ναυτικός πολυέλαιος ἐκλονίσθη εὐκρίως, δίχην σκάφους κλυδωνιζομένου, ὅπερ, πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ, ἐβρίπτεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν εἰς τὴν μαύρην ἀβυσσον τοῦ Ὀκεανοῦ τὸ ἐξ ἐλαίου φορτίον του.

Ἀδύνατον νὰ ἐπιλησθῶ τοὺς χαρακτηριστικὰς τῶν περικαθήμενων ἐν ταῖς καφενεῖοις ἐκείναις.

Μύστακες ὑπερμεγέθεις καὶ ἀρειμανίως περιστραμμένοι, ῥῖνες γρυπαί, χροιά ὡς ἡ τῶν σιγάρων τῆς Ἀβάνας ἢ τῶν ὀπτῶν πλίνθων, βλέμματα ὀξέα, παρειαὶ καὶ κεφαλαὶ ἐν χρῶϊ κεκαρμέναι καὶ ὑποκύανοι, τόνοι φωνῆς ἄγριοι καὶ τραχεῖς — καὶ τὸ ἀθέβαιον ρῶς τῶν ταλαντευομένων κανδηλῶν ἐπηύξανε τὰς καλλοῦντας τῆς εἰκόνος ταύτης, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας ἀπετέλουν οἱ μαῦροι τοῖχοι, καὶ ἥτις, ὡς ἐπίμετρον, περιεβάλλετο νέφη καπνοῦ, ἐξεγειρόμενα ἐκ τῶν τσιμπουκίων καὶ τῶν ναργιλέων, ἀπαραλλάκτως ὡς ἀριστούργημα γραφικὸν περικαλύπτεται σκέπη λεπτῇ ὑπὸ προνοητικῆς χειρὸς, ἵνα μὴ βλαφθῇ ἐκ τοῦ κονιερτοῦ καὶ τῶν ἐντόμων. Καὶ ὅμως, ὑπὸ τὰ ἄγρια ἐκεῖνα πρόσωπα, ὑπὸ τὰ βερυπωμένα καὶ εὐτελῆ ἐκεῖνα ἱμάτια, ἐκρύπτοντο ἴσως αἱ εὐθύτραι συνειδήσεις, αἱ τιμιότεραι ψυχαί· καὶ πάντες ἀνεξαιρέτως ἀπὸ τοῦ

πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου, ἐρρόφων τὸν καφὲ καὶ ἐξεμύζων τὸ τσιμπούκιον καὶ τὸν ναργιλέν καὶ ἔκαμνον τὸ κέφι τῶν, ἐν μεγίστῃ ὁσῇ ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ, ἐν ἡσυχίᾳ ὅλως ἀνοικεῖν εἰς ὄντα δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν ἀντὶ προτύπου ληπτῶν καὶ κακούργων εἰς κάλαμον δεξιοῦ ζωγράφου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτῶν οὐχ ἦτον περιγραπτέος.

Χιτῶνια ποικιλόχρσα καὶ θρακία πλατέα, πισσασφάλτω ἡλειμμένα· ζωστήρες ἐρυθροὶ μέχρι μάλης, καὶ ῥινόμακτρα, ἂν μὴ εἶπω ῥάκη, πολύχρσα, περιδεδεμένα περὶ κεφαλᾶς· παλαιοπάπουτσα στραβοπατημένα καὶ καπὸται βαναύσως πως κεκοσμημένοι, καὶ τοὶ πολύθυροι ἐκ τῆς χρήσεως.

Πάντες δ' οἱ χαλυδόνσαρκοι οὗτοι ἄνδρες εἶχον τοὺς βαχίονας ἐστιγματισμένους.

Ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἁγριωτέρᾳ καταστάσει διατελῶν, ἐνὸρμῳ πως ἐφίεται τῶν κοσμημάτων, οἷοναὶ ἐκ φύσεως ἀνιχνυρίζων ὅτι ταῦτά εἰσι τὰ διακρίνοντα αὐτὸν ἐκ τῶν ἀλόγων ζώων· διὸ, μὴ δυνάμενος νὰ κοσμήσῃ τὰ ἱμάτιά του, διαποικίλλει στίγμασι τὰς σάρκας του. Τὸ ἔθιμον τοῦτο εὐρηται παρὰ πᾶσι τοῖς ἁγρίοις λαοῖς καὶ τοιαύτῃ πιθανὸν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς γραφικῆς τέχνης. Εἶδον στίγμασι γεγραμμένον ἐπὶ βραχιόνων ἀθλητικῶν τὸ προδασκάνιον μάσσαλλα, τίλεσμα δραστικώτατον κατὰ τοῦ βασιλέως οὐφθαλμοῦ! καρδίας αἰμοσταγεῖς καὶ σουρράδες τοῦ Κορανίου, ἐνθύμια εὐσεβῇ προσκυνητῶν τοῦ τάφου τοῦ προφήτου, ἐν συμπλέγμασιν ἀνθῶν καὶ κωπίων· εἶδον ἀγκύρας χιαστὶ γεγραμμένας καὶ ἀτμόπλοια καὶ πλοῖα πλησίον· ἀλλ' ὅπερ μνείας ἰδιαιτέρας ἀξίον ἐθεώρησα, ὑπῆρξεν ἀνὴρ τις τριακοντούτης περίπου, εὐπρεπέστερον τῶν λοιπῶν ἐνδεδυμένος, ὅστις, ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος αὐτοῦ, μέσῳ ποικίλων ῥωπογραφημάτων, εἶχε θηλυδρίαν τινὰ Ὀθωμανὸν τῆς μεταρρύθμισεως, φέροντα εἰς χεῖρας ἕνα βασιλικόν, τὸν ὁποῖον προσέφερεν, ὡς φόρον λατρείας, εἰς μικρὰν τινὰ ὀρχηστρίδα εὐρωπαϊάν, γυμνὴν τὰ στήθη καὶ τοὺς βραχίονας, καὶ τὸν ὁποῖον αὐτὴ, ἕνα δεχθῇ, ἀνέστειλε τὰ ἐναέρια σκιρτήματά της. Τὸ στιγματογραφικὸν τοῦτο ἀριστουργημα ὑπαινίττειτο βεβαίως ἱστορίαν τινὰ τῶν νεανικῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγαθοῦ ναύτου, ὅστις, φόβῳ μὴ αἱ γλυκεῖαι ἐκεῖναι ἀναμνήσεις ἐξαλειφθῶσι τῆς καρδίας του, ἔγραψεν αὐτάς ἐπὶ τοῦ δερματός του.

Ἡ νηφαλιότης καθίστησι προσιτὰς πάσας τὰς τάξεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἔχουσιν ἀξιοπρέπειάν τινα, ἄγνωστον τοῖς Εὐρωπαίοις· φαντάσθητε Ὀθωμανὸν εἰσερχόμενον εἰς τὰ σεμνὰ καταγώγια τῶν ἀποχειροβιῶτων τῆς Παλαιᾶς χώρας τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν Παρισίων. Ἄν ἐξέλθῃ μεμυκτηρισμένος μόνον, εἶναι εὐτυχής! καὶ ὅμως ἐγώ, μ' ὅλα μου τὰ ὀμματωυάγια καὶ τὸν μέλαινα πέλον, μ' ἔλθῃ μου τὴν ῥάβδον καὶ τὰ λεπτὰ

ὑποδήματα, οὐχὶ τοῦ ἐλαχίστου ἀπρεποῦς κινήματος ἢ τοῦ ἐλαχίστου μορφασμοῦ, ἀλλ' οὐδὲ βλέμματος ἄξιον, ἐκρίθη· ἂν θέλετε μάλιστα, ὁ καφεζῆς, πρὸς τιμὴν μου καὶ ἐπ' ἐλπίδι μείζονος ἀμοιβῆς, ἐκαθήριτέ μας καὶ προσέφερε τοὺς καλλιτέρους ναργιλέδες τοῦ καὶ οἱ ὑδροπῶλοι προσήλθον ἀνακομβωθέντες καὶ κραυγάζοντες χορηδὸν μπούζι, τζελεπῆ, μπούζι ! καρακουλά !

Ἀλλὰ περὶ καφενείων λαλοῦντες, δεόν νὰ μὴ παραλίπωμεν τοὺς Μετάχιδες, ἀνθρώπους πλανητοβίους, περιφερομένους τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ εἰς ἐπήκοον τῶν πιστῶν διηγουμένους μύθους.

Οἱ Μετάχιδες ἢ μυθολόγοι ὑπόκεινται εἰς ἀρχηγὸν Σείκ-οὐλ-μετὰχ ὀνόματι καὶ εὐρεῖνται καθ' ὅλην τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, μετερχόμενοι πρὸς ζωάρκειν τὸ ἐμπόριον τοῦ διηγέσθαι μύθους.

Μ' ἐξέπληξεν ἡ προσοχὴ μεθ' ἧς ἀκροάζονται οἱ Μουσουλμάνοι, καὶ τὴν ζωηρὰν ἐντύπωσιν, ἣν ἐμποιεῖ αὐτοῖς, τὰ παραμύθια ταῦτα. Καθήμενοι ἐν σιωπῇ ἐπὶ τῶν σοφάδων τῶν καφενείων καὶ ἀναβρόφῳντες τὸν καπνὸν τοῦ ναργιλέ καὶ τοῦ τζιμπουκίου, χαίνοντες ἀκροάζονται τὸν μυθολόγον, ἀφηγούμενον εὐρύθμως καὶ διὰ φράσεις τετορευμένης, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀρμονία σιγουργικῇ πεποικιλμένης. Τῆς δὲ προσοχῆς ταύτης, πιστεύω, μεταλαμβάνει καὶ ὁ μὴ Μουσουλμάνος ἀκροατής, ἅμ' ὥς τύχη κάτοχος τῆς γλώσσης· διότι παρὰ τοῖς μυθολόγοις τούτοις ἡ τέχνη ἐφθασεν εἰς τοιαύτην ἀκμὴν τελειότητος, ὥστε, καὶ ὁ μύθος αὐτὸς ἂν ἀμοιρῇ ἐνίοτε ποικιλίας ἢ γλαφυρότητος, ἡ χειρονομία τοῦ μυθολόγου, τὰ κινήματα, ἡ μεταβολὴ τῆς φωνῆς, ἐνὶ λόγῳ ἢ τούτου ἡθοποιεῖα ἀρκεῖ νὰ ἐλκύσῃ τὴν περιέργειαν τῶν ἀκροατῶν καὶ ἀθέλῃ αὐτούς.

Ἄλλως τε οἱ Μετάχιδες, παρισταμένων νέων, φιλοτιμοῦνται ν' ἀποβῶσι διδακτικώτατοι περὶ τὰς διηγήσεις τῶν, καὶ διαποικίλλουσιν αὐτὰς ἀποφθέγμασι καὶ ἀλληγορίαις, ἐμπνεύσαις αἰσθήματα γενναῖα, δίκαια καὶ φιλόανθρωπα, καὶ οὐ μόνον ἀπέχουσι τοῦ λέγειν, ἀλλ' οὐδ' ὑπαινίττονται ποτε τὴν ἐλαχίστην ἄσεμνον πράξιν· οἱ δ' ἀκροώμενοι Μουσουλμάνοι, ὅπως ἄντικρυς πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους — ὦν τὰ ἦθη καὶ τοὺς τρόπους, καθὼς κατὰ πάντα, οὕτω καὶ ἐν θεάτρῳ φιλοτιμούμεθα ἡμεῖς σήμερον νὰ μιμηθῶμεν, ὡς ἐκεῖνοι συρρίζοντες μὲν καὶ παταγοῦντες, ὅταν τὸ ξέγον μελόδραμα τύχῃ ἀπαρέσκον, ἐπευφημοῦντες δὲ θορυβωδῶς καὶ δίκην παραφρόνων χειροκροτοῦτες, ὅταν τύχῃ δοκοῦν ἀρεστὸν — οἱ Μουσουλμάνοι, λέγω, ἀκροώμενοι τῶν μυθολόγων, πλὴν τῆς σεμνοπρεποῦς προσοχῆς καὶ τῆς σοβαρότητος, ἔχουσιν ἰδίους τινὰς τρόπους καὶ ἰδίαις τινὰς φράσεις, ἐπίσης σεμανοὺς καὶ ἐπίσης ἀθορυβήτους, πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἀλληλοδιαδόχως ἐπιγινομένων αὐτοῖς ἐντυπώσεων.

Εἰρήσθω τελευταῖον ὅτι αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς κυρίως οἱ Μετάχιδες ἐξασκοῦ-

σι τὸ ἐπὶ γγελμά των μᾶλλον ἐπικερδῶς, εἰσὶν αἱ τοῦ βασιλέως. Τότε, ἅμα τὸ κανόνιον σφίγγη τοῖς πιστοῖς ὅτι ἔληξεν ἡ ἡμέρα καὶ σὺν ταύτῃ ἡ νκστεία, παρατίθεται δὲ τῇ Ἱστορίᾳ, τότε οἱ ἀγαθοὶ μυθολόγοι λαμβάνουσιν ἀνὰ χειρὸς τὴν μακρὰν ῥάβδον καὶ ἐξέρχονται εἰς τὰς ἀγυῖας καὶ εἰς τὰ καφενεῖα, ὅπου πολυπληθέστατον καὶ λίαν προσεκτικὸν ἀκροατήριον ἀπεικδέχεται αὐτοῦς ἀνυπομόνως, χάριν τῶν τέρπων καὶ ἠθικῶν διηγήσεων των.

— Θέλεις νὰ ἴδῃς τώρα τὸν Καρχηκιώζην; εἰπέ μοι ὁ ξεναγὸς, ἐξέρχόμενος τοῦ καφενείου.

Ἦ πρότασις ἦτο λίαν εὐάρεστος. Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰρσικίμην εἰς Καδί-κουί, τὴν ἀρχαίαν Καλλιχδόνα, καὶ παρευρέθην εἰς κομικὸν δρᾶμα ἀρμενικόν, διδασκόμενον εἰς τι ἀγροικὴ κήπιον, ἐκεῖ που πλησίον, κατὰ τὸ Μόδα-Μπουρνού. Ἐννοεῖται δ' ὅτι, καθὼς ἄμοιρος πῆς ἀρμενικῆς γλώσσης, ἀπλοῦς θεατῆς τοῦ δράματος ἦμην καὶ μόνον ἐκ τῆς χειρονομίας καὶ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς καὶ τῆς καθόλου ἰθιπυίας ἐδυνάθην, μετὰ δυσκολίας ἄλλως τε, ν' ἀντιληφθῶ πως τῆς ὑποθέσεως. Καὶ ἐνθυμούμαι· ὁ μῦθος περιστρέφετο εἰς τὰς κατὰ τῆς ὥρας τινος ἡγεμονίδας, ἐν περιορισμῷ ἄκρῳ διατελούσης. Τὰ θεάτρα, ὥς καὶ πᾶν ἄλλο τι, ἐν τῇ ἀρχῇ αἰτῶν, εἰσὶν ἀπλούστατα διατεθειμένα, ἄνευ σκηνογραφίας, ἄνευ ὀρχήστρας, ἀναπληρούσης τῆς φαντασίας τῶν θεατῶν τὰ ἐλλείποντα· ὁ Θεός τις ἐδίδασκεν ἐφ' ἀμυξίου καὶ ἀντὶ ψιμυιδίου τρύγα οἴνου μετεχειρίζετο· εἰς τὰ δράματα τοῦ Σακεσπέρου ἡ σκηνογραφία ἀντικαθίστατο δι' ἐνὸς πασσάλου, φέροντος ἀναλόγως ταῖς περιστάσεσι μίαν ἐπιγραφὴν—Φραύριον—Δάσος—Αἶθουσα—Πεδίον μάχης. Οὕτω καὶ ἐν Μόδα-Μπουρνού τὸ δρᾶμα ἐδιδάσκετο εἰς μικρὸν τι ἀλώνιον, ἐσχισμένον ὑπὸ δένδρων καὶ περιορισμένον ὑπὸ τῶν ταπήτων τῶν θεατῶν, καθήμενων ὀκλαδόν, καὶ ὑπὸ τοῦ δικτυωτοῦ, ὅπισθεν τοῦ ὀπίου ἐκλήντο αἱ θεώμεναι γυναῖκες. Παρά-πηγμα ἐξ ὑφάσματος λευκοῦ, οἷά εἰσι τὰ τοῦ κλισσοῦ Πουλκινέλλα, μέσω τοῦ ἀλώνιου ἐγεγθεν, ἐπέιχε τόπον γυναικωνίτου, τοῦ ἀδύτου τούτου τῶν οἰκιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀστεῖός τις νεανίας, γιγασμακωμένος καὶ πατόκορφα κεκαλυμμένος ὥς αἱ Ὀθωμανίδες, εἰσῆλθε τὸν γυναικωνίτην, προσ-ποιούμενες τὴν ἐρωτολήπτον, ἀκκιζόμενος διηνεκῶς καὶ μετερχόμενος κινήσεις ἀκολάστους καὶ τὸ χήνιον βάδισμα, ὅπερ ἐξ ἀνάγκης ἔχουσιν αἱ Ὀθωμανίδες, ἐμπεριπλεκόμεναι εἰς τὰ εὐρεῖα ἐκεῖνα ὑποδήματά των ἢ ἀμυρρό-ποῦσαι ἐπὶ τῶν σανδαλίων των. Ἡ εἴσοδος αὕτη ἐκίνησεν εἰς σφοδρὸν γέλωτα τὸ ἀκροατήριον, καὶ δικαίως, διότι ἐτελέσθη πάνυ κωμικῶς. Ἄμ' ὅς ἡ καλὴ μας ἀπεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια, οἱ ἐρασταὶ ἤλθον σωρηδὸν μισουλ-ζοκτες ὑπὸ τὸ πρᾶβυρον, ὅπῃθεν ἐκ διαλειμμάτων προέκυπτε κεφαλὴ γυναι-

κεῖα, δασυπύκνοφρος καὶ ἐψιμυθιωμένη· οἱ δοῦλοι, ῥοπαλοφοροῦντες, ἐξήρχοντο συνεχῶς καὶ ἐχειροποιτοῦν τοὺς ἰλιγγιώντας, πρὸς μεγίστην εὐαρέσκειαν τοῦ ἀκροατηρίου. Δὲν ἦτο ἡ εἰσελθούσα οἰκοδόσποινα ἢ προκαύπτουσα, ἀλλὰ εἰς θεράπων μετημφισμένας εἰς γυναῖκα· μικρὸν δὲ γερόντιον, σκελετὸς ἄταφος, πλήρης ῥυτίδων καὶ ἐξημβλωμένος, νωδὸς καὶ ἀναφαλάντις, ὁμοῖος τοῖς πηλίνοις· ἐκείνοις εἰδωλίοις, τοῖς εἰς τὰ παράθυρα τῶν ῥωποπωλείων ἐκτεθειμένοις, ἐκτρωματιαῖον τι ὅν, κεκοιμημένον ἐν τῷ παραπήματι, ἐτραγῶδει ἰσχυροφῶνως καὶ ἐτερέτιζεν ἄσμά ἐρωτικόν, ἀπομιμούμενος φωνὴν γυναικαῖαν. Τὰ γυνγίσματα ταῦτα κατέθειλον καὶ κατηγόησαν τοὺς ἐραστάς, νομίζοντας ὅτι ἤκρουόντο μουσικὴν παραθέσου, καὶ ἤρχισαν τότε, μεσολαβήσει τῆς θεραπαινίδος, ἤρχισαν προτείνοντες· πᾶν ὅ,τι ἡ ἐρωτικὴ μέθη ἐδύνατο νὰ ὑπαγορεύσῃ αὐτοῖς· τὸ ἀκροατήριον, γνώσκων τὴν ἀπάτην τῶν ἐρωτύλων μας, διεβρηνύστο εἰς γέλωτας. Ἡ τυρκικὴ γλῶσσα εἶναι εἴπερ τις καὶ ἄλλη, κατὰ τὸ λέγειν τῶν εἰδότην, ἐπιδεικτικὴ λογοπαγνίων καὶ διφορούμενων· ἡ ἐλαχίστη παρατονία, ἡ ἐλαχίστη παραλλαγή τῶν φωνέντων ἀρκεῖ νὰ μετατρέψῃ τὸ νόημα τοῦ λόγου ἐπὶ τὸ γελοϊότερον, πολὺλakis δὲ καὶ τὸ βωμολοχικώτερον, μέγα τοῦτα πλεονέκτημα τοῖς κωμικοῖς. Τρεῖς τῶν ἀποτυχόντων ἐραστῶν ἀπέβαλαν καὶ τὸν ἐναποληφθέντα αὐτοῖς ὀλίγον νοῦν, προσλαβόντες καὶ οἱ τρεῖς κακὴν τινα ἔξιν, ὡς σημεῖον διακριτικόν· ὁ μὲν προτείνει καὶ ἀποσύρει διτνεκῶς τὴν κεφαλὴν, ὁ δὲ ἀνὰ πᾶσαν φράσιν παρεμβάλλει τὰς ἀνοήτους ταύτας μονοσυλλάβους λέξεις *μπίμ, μπούμ, μπίμ, μπούμ, πάφ*, ὁ δὲ φέρει ἐπὶ ῥάβδου σιδηρᾶς, ἐμπεπηγμένης εἰς τὴν κίδαρί του, φανάριον καὶ τρυπᾷ ὅπου καὶ ὅπως τύχῃ, τοῦθ' ὅπερ προκαλεῖ γρονθοκοπήματα, λακτίσματα καὶ *καλπακοκυλλίσματα*. Ἐπὶ τέλους παρέρχεται εἰς μέσον ὁ *τζελεπής*, ὁ εὐτυχὴς θνητὸς, ἐκείνος, εἰς τὸν ὅποσον ἐνδίδουσι πᾶσαι ὅσαι γυναῖκες· ὁ νικητὴς *ζεπαστρέβει* τοὺς μνηστῆρας, διότι ἡ *Κουτζούκ-Χαρούμισσα* δὲν ἀντέχει πλέον, ἐρυθριᾷ, ταράσσεται, ὑπανοίγει τὴν θύραν καὶ ἐξέρχεται χωρὶς φερετζῆ καὶ ἀπαντᾷ ἤδη ἐξ ἰδίου στόματος· τότε ἡ μουσικὴ τινίζει τὸν ὕμνον τοῦ Ὑμεναίου καὶ πλῆθος πολὺ συντρέχει πανταχόθεν νὰ μεταλάβῃ τῆς χαρᾶς. — Τοῦτ' ἦτο ὅ,τι ἐνόμισα τοῦλάχιστον ὅτι ἐνόησα τότε ἐκ τῆς χειρονομίας καὶ τῆς καθόλου ἡθοποιίας. Ἀφίνω λοιπὸν νὰ φαντασθῇτε ἂν ἤκουσα μετὰ πλείστης ὁσπ· εὐαρεσκείας τὸν ξαναγόν μου προτείναντα νὰ μ' ἐδηγῇ εἰς τὴν διδασχὴν τοῦ Καραγκιώζου, ἀφ' οὗ μάλιστα οὗτος, καθὼς εἰδήμων τῆς γλώσσης, ἤθελε μοὶ ἐρμηνεύει τὰ λεγόμενα καὶ τὰ δρώμενα.

Ὁ Καραγκιώζης ἐδιδάσκετο ἐντὸς κήπου· σκολύθριζα διὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ καθῆκται τινες διὰ τοὺς τυγχάνοντας *Γκισούριδες* ἐπιέχον τόπον ἐδρῶν καὶ θεωρείων τὸ ἀκροατήριον ἦτο πολυπληθές, ἀμέλει δὲ τὰ τσιμπού

κία καὶ οἱ νηργιλέδες δὲν ἔλειπον. Ὁ οὐρανὸς γλαυκὸς καὶ διάστερος, ἐπαίχε τὸπον στέγης, καὶ ἡ σελήνη ἦτο ἡ πολυέλαιός μας· παιδία ἀνακομβωμένα περιέτρεχον προσφέροντα καφὲ εἰς τὸ ἀκρατήριον, ὅπερ ἐκ προοιμίου ἐγέλα, ἀπεκδεχόμενον τὸ δρᾶμα!

Ἡ σκηνὴ ἀφ' ἧς διδάσκεται ὁ Καραγκιῶζης εἶναι μοναδική· εἰς γωνίαν τινα προσηλωταὶ καλῶς τεταμένον ἐν μαῦρον ὕφασμα' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὑφάσματος τούτου προστίθεται τεμάχιον πανίου λευκοῦ, τετράγωνον τὸ σχῆμα, πε φωτισμένον ὀπισθεν· δύο κανδήλαι διαχέουσιν ἀφθοον φῶς εἰς τὴν σκηνὴν καὶ εἰς τὸ θεατήριον, ἐν τοιμπελέκι ἀναπληρεῖ τὴν ὀρχήστραν· τί πλέον; ὁ θεατρῶνς ἴσταται περιωρισμένος ὀπισθεν τοῦ μαύρου παραπετάσματος καὶ ἐκείθεν διευθύνει τὸ δρᾶμα.

Τὸ ἀκρατήριον εἴτειναν ἐκ διαλειμμάτων, διακόπτειν τὰς πολυειδεῖς αὐτοῦ ὀμιλίας, τὸ ὄμμα πρὸς τὸ λευκὸν πανίον· μικρά της σκιά δὲν ἐδράδυνε νὰ παρέλθῃ εἰς φῶς, — πᾶν στόμα ἐσιώπησε, τὰ ὄμματα πάντα προσηλώθησαν — ἦτο εἰς φασιανὸς, ὑπνώττων ὑπὸ χαμόδενδρον· τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ παρηκολούθησε πρῶτον μὲν ὁ τραγὺς κροταλισμὸς τοῦ τοιμπελεχίου, εἶτα δὲ ἰσχνή τις φωνή, ἄδουσα ἄσμα ἰδιόρρυθμον καὶ ἀσύνητες, — καὶ μετ' αὐτὸ ἤρχισεν ἡ πράστασις.

Ἡ σκηνὴ εἰκονίζει τὸ ἐξωτερικὸν ἐνὸς κήπου, ἡσφαλισμένου κιγκλίας τε καὶ γάνθακι· γέλως βραγχεῖς σημαίνει τὴν παρέλευσιν τοῦ Καραγκιῶζου — καὶ ἰδοὺ αὐτὸς, γελοῖος τὴν μορφήν, ἐξ κἂν ὀκτώ δακτύλων τὸ ἀνάστημα, παρέρχεται εἰς τὸ μέσον τῆς σκηνῆς, ὑπὸ τοὺς τοίχους τοῦ κήπου, μυρία ὅσα σχήματα ἀλλόκοτα μετερχόμενος· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, κατ' ἀνάγκην φαινόμενον εἰς κατατομὴν, εἶναι ἡ ἐντελεστέρα γελοιογραφία τοῦ τουρκικοῦ τύπου· ἔχει τὴν ῥίνα γρυπὴν, λίαν γρυπὴν, κλίνουσαν ὥς ἡ τοῦ ψιττακοῦ πρὸς τὸν ἀραιὸν, τὸν μικρὸν καὶ δίκην ἐμβάδος προέχοντα πώγωνά του· τὰς ὀφρὺς θασείας, μελαίνας, πυκνάς, ἐν ὀλίγοις ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ εἰκονίζει κρᾶμα ἀνοησίας, λαγνείας καὶ πανουργίας· καταδύεται τὴν κεφαλὴν εἰς ὑπέρογκον καὶ πλατύγυρον κίδαριν, διαταράττουσαν τὸ κέντρον τῆς βαρύτητός της, ἐξ οὗ ἀναγκάζεται συνεχῶς ν' ἀποβάλλῃ τὸν φόρτον ἐκείνον καὶ ἐκτίθῃ εἰς περιγέλων κοινὸν τὴν ἐπιμύκη καὶ εἰς ὅζυ ἀπολήγουσαν κεφαλὴν του, τὴν ἐν χρῶι κεκαρμένην· ἀλλὰ τὸν λοιπὸν ἱματισμὸν εἶναι μεταρρυθμιστικὸς ὁ ἄνθρωπος, διότι τὸν μὲν κίνδυνον περιέτεμα μέχρι γονάτων, ἐνεδύθη τὸ φραγκικὸν πατελόνι καὶ ἀπέβαλε τὸν ζωστήρα. Καθὼς δὲ πᾶς ἥρως δραματικὸς, οὕτω καὶ ὁ Καραγκιῶζης ἔχει τὸν πρῶτον αὐτοῦ, τὸν ὀμογάλακτον, τὸν Πυλάδην, τὸν Πάτροκλόν του· ὁ Χατζ' Αἰδότης εἶναι ὁ ἀδιάσπαστος φίλος τοῦ Καραγκιῶζου, ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ φίλος αὗτος, ὡς οἱ πλείστοι τῶν ἡμερῶν μας παρεκτρέπεται ἐνίοτε τῶν χρεῶν του καὶ ἡ

ῥῆξις ἐπεταί ἄλλω· ὁ Χατζ-Ἀϊβάτης· ἔχει τὴν σὰρκα λεπτὴν, ὡς τὸν νοῦν, καὶ ἡ ἰσχύνη αὐτοῦ παράγει γελοῖαν ἀντίθεσιν, συγκρινομένη πρὸς τὴν εὐσαρκίαν τοῦ Καραγκιώζη.

Ἐντὸς τοῦ περιγραφέντος κήπου ζῇ μυστηριώδης τις καλλονή, μία οὐρά τοῦ Μωαμεθανικοῦ παραδείσου, ἥτις γαργαλίζει τὰς ἀκολάστους ἐπιθυμίας τοῦ Καραγκιώζη· ἐπιθυμεῖ ὁ καλὸς μας νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ παραδείσου ἐκείνου, ὃν ἄγριοι φύλακες περιφρουροῦσι, καὶ ἐπὶ τούτῳ μετέρχεται μυρίας ὕσας πανουργίας, αἵτινες ὅμως ἀποτυγχάνουσι, διότι ὅτε μὲν εἰς εὐνοῦχος μαχαιροφόρος, ὅτε ἄγριός τις μολοσσὸς ἐξέρχεται λυσσαλέον· ὁ Χατζ-Ἀϊβάτης, οὐχ ἡ-τον τοῦ κυρίου ἀκόλαστος, προσπαθεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Καραγκιώζην καὶ νὰ εἰσδύσῃ αὐτ' αὐτοῦ εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὡραίας, καὶ ἐμπεριπλέκει καὶ φέρει εἰς δυσχερῆ θέσιν τὰ πράγματα, διὰ παντοίων ἀνοησιῶν ἐπιτετηδευμένων, τοῦ θ' ὅπερ γεννᾷ ἐριδας καὶ διαπληκτισμοὺς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ κυρίου του.

Νέον πρόσωπον εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν — νέος ὀθωμανός, ἐνδεδυμένος τὸ ἐνδυμα τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἔχων ἀνὰ χεῖρας δέσμην βασιλικοῦ, σύμβολον τοῦτο τρανὸν ἢ μάλλον ὁμολογία διαρκῆς τῆς ἐρωτικῆς καταστάσεως τῆς καρδίας του· ὁ Καραγκιώζης τρέχει κατόπιν τοῦ ἐρωτολήπτου καὶ τοῦ ἐλαφρύνει τὸ βαλάντιον ἐπὶ μυρίαῖς ἐπαγωγικαῖς ὑποσχέσεσιν· ἀλλ' οὐχ ἦρτον προσπαθεῖ νὰ τὸν εἰσάξῃ εἰς τὸν πεφραγμένον παράδεισον, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ συμπαρεσδύσῃ καὶ οὗτος.

Πέρσαι, ἀκούσαντες τὰ πεφημισμένα κάλλη τῆς ἀοράτου οὐρί μας, ἔρχονται προσφέροντες λιθωνιτῶν λατρείας πρὸ τῶν κιγκλίδων τοῦ κήπου· ἔρχονται δ' ἑρῖπποι, μετὰ ραχαιῶν καὶ πιστολίων, χρυσοκόσμητοι καὶ ἀδαμαντιστάλιστοι, πλοῦτον ἐπιδεικνύμενοι καὶ ἀνδρείαν· ὁ Καραγκιώζης προσπαθεῖ νὰ συνοικισθῇ τούτοις καὶ διηγεῖται αὐτοῖς μυρία ὕσα, παλᾶβρες καὶ ψευδολογήματα ὅσα δὲν δύναται νὰ πιστεύσῃ εἰμὴ εἰς εὐχθῆς ἢ βλάξ, οἷοί εἰσιν οἱ Πέρσαι, καθὰ λέγουσι καὶ πιστεύουσιν οἱ Τοῦρκοι· καὶ ὁ Χατζ-Ἀϊβάτης ἀφ' ἐτέρου δὲν σταυρῶνει τὰς χεῖρας, προσπαθεῖ νὰ ἐλκύσῃ τινὰς τῶν Περσῶν πρὸς ἑαυτὸν, φατριάρχης ὁ παμπόνηρος ἀναδεικνύμενος· καὶ ὁ διαγωνισμὸς οὗτος, ἐκατέρου θέλοντος νὰ ὑπερισχύσῃ, παράγει ἐριδας, αἵτινες ἀπολήγουσιν εἰς ραβδίσματα, κολαφίσματα καὶ διαπληκτισμοὺς, καταπίπτοντας βροχῶδόν· διαρκούντες τοῦ διαπληκτισμοῦ τούτου, ἡ θύρα τοῦ κήπου ἡμιανοίγεται, ὁ ἐρωτύλος ὀθωμανός εἰσδύει εἰς τὰ ἄδυτα καὶ οἱ Πέρσαι χαίνοντες ἀπομαίνουσιν· οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κύρου τότε συνέρχονται ἐκ τῆς ἀπάτης καὶ ἐπιπίπτουσιν ἐκ συμφώνου καὶ ὡς ἐκ συνθήματος κατὰ τοῦ Καραγκιώζη καὶ τοῦ Χατζ-Ἀϊβάτη, καὶ τότε γίνεται, κατὰ δὴ τὸ λεγόμε-

νον, τοῦ Κουτρούλη ὁ γάμος, διῆρηγνυμένου εἰς γέλωτα ἀσβεστοῦ τοῦ ἀκροατηρίου.

Ὡς συνάγουσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται, ταῦτα γράφων, περιορίσθην εἰς μόνην τὴν μιμικὴν τοῦ δράματος, διότι, καὶ ἂν ἤθελον, ἀγνοῶν καθόλου τὴν γλῶσσαν, δὲν ἤμην εἰς θέσιν ν' ἀντικληθῶ ἄλλου τινος· ἀλλ' ἂν δίδεται νὰ κρίνῃ τις ἐκ τῆς φαιδρότητος καὶ τοῦ γέλωτος τοῦ ἀκροατηρίου, ἀδιστάκτως ὁμολογῶ ὅτι ὁ διάλογος ἦτο κωμικώτατος καὶ πλήρης ἄλλας.

Ὁ πολὺγλωττος ξεναγός μου ἠρμήνευέ μοι ἐκ διαλειμμάτων φράσεις τινὰς, τεμάχικα τινὰ, τὰ σημαντικώτερα, τοῦ δράματος, ἀλλ' ἀδύνατον νὰ διατηρήσω μεταφράζων πᾶσαν ὅσπιν τὴν χάριν τῶν ἀστείότητων, τὸ ἅλας οὐχ ἦττον, ἢ τὸ ἄσπεμον τῶν βωμολογιῶν ἐκείνων. Ἡ Τουρκικὴ γλῶσση, ὡς ἤκουσα τότε καὶ ὡς διδάσκομαι ἤδη ἐκ πείρας, εἶναι ἐπιδεικτικωτάτη ἀμφιλογιῶν, ἀφθονεῖ εἰς γρίφους καὶ λογοπαίγνια χαριέστατα· ἐν στοιχείῳ, μίαν παραφωνίαν, ὡς προέφην, παραλλάσσει τὸ νόημα τοῦ λόγου· Ἀτζέμ, φέρ' εἰπεῖν, οἱ Τούρκοι καλοῦσι τοὺς Πέρσας· ἀτζαμί δὲ τὸν εὐήθη, τὸν μωρόπιστον, τὸν ἄπειρον· ὁ Καραγκιώζης λοιπὸν ἀντὶ Ἀτζέμ-μπομπάλικ (γέρων Πέρσα), λέγει πάντοτε ἀτζαμί μπομπάλικ (γέρων μωρόπιστε), τοῦθ' ὅπερ φαιδρύνει καὶ κινεῖ εἰς γέλωτα τοὺς θεατὰς, καθόσον ὁ Πέρσης πάντοτε, εἰς τὰ τουρκικὰ δράματα, εἶναι ὅ,τι ὁ Ἄγγλος εἰς τὴν γαλλικὴν κωμωδίαν, ἢ ὁ Γάλλος εἰς τὴν ἀγγλικήν· οἱ δυστυχεῖς Πέρσαι εἶναι τὰ ἔρμαια τοῦ χλευασμοῦ τῶν Τούρκων· τό τε ὕψος καὶ ἡ προφορὰ των, οἱ ἀφαλεῖς τρόποι καὶ ὁ ἱματισμὸς των, τὰ ὅπλα καὶ τὰ αἰεὶμα των, πᾶν ὅ,τι περσικὸν παρωδεῖται καὶ χλευάζεται παρ' Ὀθωμανοῖς· ἴσως ἐν Περσίᾳ ὁ Τούρκος περιάγεται καταγέλαστος εἰς τὴν σκηνήν, δίκην δίδων ἀνθ' ὧν πράττει.

Τῇ ἐπαύριον παρήμην ἐκ νέου εἰς τὸ θέατρον τοῦ Καραγκιώζη, καθόσον, ὡς προανήγγειλέ μοι ὁ ξεναγός μου, ἐδιδάσκοντο οἱ γάμοι τοῦ Καραγκιώζη, δράμα μεγαλοπρεπές! Ὁ Καραγκιώζης εἶδε καὶ ἡράσθη λίαν περιπαθῶς ὥραίας τινος νεάνιδος. — Σημειωτέον ἐν παράδῳ ὅτι αἱ Ὀθωμανίδες, ὅλως ἄντικρυ πρὸς τὰ πατρώα ἦθη, ἐν τῷ δράματι παρίστανται ἀποκεκαλυμμένοι τὴν ὄψιν—εἶναι δὲ πραγματικῶς ὥραία ἡ νόμφη τοῦ Καραγκιώζη, ἐξαιρέσει τοῦ ἀφθόνου ψιμυθίου καὶ τῶν πλαστῶν ὀφρύων τὰς ὁποίας ἔχει τοῦ γάμου ἀποφασισθέντος, ὁ Καραγκιώζης ἀποστέλλει τὰ χαμήλια δῶρα· τέσσαρας ἀραμπάδες, τέσσαρας ἵππους, τέσσαρας καμήλους, τέσσαρας βοῦς, τέσσαρας αἰγας, τέσσαρας κύνας, τέσσαρας γαλάς, τέσσαρα κλωδιά μετὰ πτηνῶν διαφόρων· εἶτα ἔρχονται οἱ χαμάλιδες, φέροντες τοὺς σοφάδες, τὰ τσιμπούκια, τοὺς νεργιέδες, τὰ σκολυθρία, τραπέζια μονόποδα, τάπητας, φανούς, νάρθηκας, κιβώτια, σκευὴ ποικίλα χάλκινά τε καὶ πῆλιν, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸ τὸ ἄγγεῖον τῆς νυκτὸς — πομπεῖα θαυμαστή,

μεύουσα τὸν ἄπειρον εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ οἰκικοῦ βίου τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἥτις διήρχετο ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῳ. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πολυτέλεια δὲν ἀπαλλάττει τὸν Καραγκιῶζην οἰκογενειακοῦ τινοῦ δυστυχήματος, λίαν ἁλ-
λως τε ἁώρου. Ἡ τέως ῥαδιὴ μνηστὴ ἀνακαλύπτεται πάσχουσα ὑδροπα,
προελθόντα ἐκ πρώτου γονιμότητος· ὁ ἀτυχὴς Καραγκιῶζης γίνεταί πατὴρ
αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν τελεῖ τοὺς γάμους του, φαινόμενον ἐκ-
πληκτικώτατον καὶ γεγονός· ἐνιαῖον, τὸ ὁποῖον, καθὼ εὐτόμαχος, ἀνέ-
χεται, ὡς πολλοὶ σύγγοι.

Ἀλλὰ ταῦτα πάντα δὲν ἦσαν ὅ,τι ἐπεθόμουν· ἐγὼ ἐκ παίδων ἤκουα λε-
γόμενα ἄλλα περὶ Καραγκιῶζην, καὶ ἐν ταῦτοις ἄλλα εἶδον· ἡ λογοκρισία, ἡ
μᾶλλον ἡ ἠθικὴ ἐξέτιμε τὸν Καραγκιῶζην· ἔλεγε μὲν ὅ,τι αἰσχρὸν καὶ ἀ-
κόλαστον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔπραττε, περιορίζετο εἰς τὸ ἀφήγειναι τὰ πεπε-
ρασμένα· τὸ πρᾶγμα ἦν κυσμιώτερον καὶ κλασσιώτερον, ἂν θέλετε, ἀλλ'
ἐλευθέρως λαλοῦντες, ἀπέβαλε τὰ θέλητρά, ἀπέβαλε τὴν πρωτοτυπίαν
του· ὁ ξαναγὸς μου ἐσπευσε νὰ θεραπεύσῃ καὶ τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν μου,
ὁδηγῆτάς με τὴν ἐπαύριον τὸ ἐσπέρα· εἰς τι καφενεῖον τοῦ Τόπ-χανέ,
ἔπου ἐν ἰδιαιτέρῳ τινὶ δωματίῳ ἐδιδάσκετο ὁ Καραγκιῶζης μετὰ πά-
σης τῆς ἀκολασίας τοῦ τύπου.

Ὅπερ ἐξέπληξέ με εἰσαλθόντα εἰς τὴν παρίστασιν ταύτην ἦτο ἡ παρου-
σία παίδων ὀκταετῶν καὶ δεκαετῶν· τὰ φαιδρὰ πρόσωπά των καὶ ἡ θυμη-
δία των συνεκρότουσαν τὰ θέλητρά τοῦ θεάτρου· οἱ ὠραῖοι καὶ μαῦροι ὀφ-
θαλμοὶ των, δικλάποντες κύκλῳ δίκην συμπράδων, ἐκθαμβοὶ ἠτένιζον τὸν
Καραγκιῶζην ἀκολασταίνοντα καὶ θεραπεύοντα τὰς κτηνώδεις ἐπιθυμίας
του. Πᾶν ἀνδράγημα ἐρωτικόν, πᾶν κίνημα ἀσελγὲς ἐκίνει εἰς γέλιον
ῥαγδαῖον τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα πρόσωπα, ἐν ἀγνοίᾳ των διαφθειρόμενα τὴν ψυ-
χὴν ἐν τῷ ἐπυφνημῇ τὰ διδασκόμενα, Ἡ εὐσημιοσύνη δὲν ἐπιτρέπει νὰ
περιγράψω τὰ ἄσμενα ταῦτα σατυρικά δράματα, τὰ ὑπερτεροῦντα ἀριστο-
φανείους τινὰς σκηνάς, ὡς πρὸς τὴν ἀσέλγειαν· ὁ ἀρχαῖος Σάτυρος, ἐνδεδυ-
μένος τὴν ἀρχαίαν Ὀθωμανικὴν ἐνδυμασίαν, λάνθον περιφέρεται τὰ χαρέ-
μια, τὰ παζάρια, τὰ καφενεῖα, τοὺς λουτροὺς, καὶ ἀναιδής, ἀμέριμνος,
ὅλος κυνισμὸς, σκωπτικὸς καὶ γελασινὸς διάγει μετὰ τῶν θυμάτων του!
Ἡ ἰθυφαλλικὴ παραλογία καὶ ἡ ἀκολασία τῆς ἀναιδεστεράς ψυχῆς ἀδύνα-
τον, πιστεύω, νὰ φθάσῃ μέχρι τοσούτου. Ἀλλὰ καίτοι τοιοῦτος, ὁ Καραγ-
κιῶζης διδάσκεται πολλάκις καὶ ἐντὸς τῶν χαρεμίων, ἐνώπιον γυναικῶν! —
Πῶς συμβιβάζεται τοῦτο μὲ τὸν αὐστηρὸν περιορισμὸν, μὲ τὴν αὐστηρότη-
τα τῶν ἡθῶν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἰσλαμισμὸς ἐπιβάλλει εἰς τὴν γυναῖκα;

Εἰς τὰς εἰδήσεις ταύτας προσθετέον εἰς τέλος ὅτι ὁ Καραγκιῶζης, καθὼ
ἤκουσα, εἶναι ἡ γελοιογραφία ἐγὼς βεζίρου τοῦ Σουλτάνου Σαλαδίνου, γνω

στοῦ διὰ τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὴν λαγνείαν τοῦ, τοῦθ' ὅπερ, ὡς βλέπετε, καθιστᾷ τὸν ἄνδρα λίαν σεβαστὸν διὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν εὐγενῆ ἀγαγωγὴν τοῦ. Τίς σήμερον δύναται νὰ καυχῇ ὅτι ἡ οἰκογενεὶα τοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Σταυροφόρων;

(ἔπεται.)

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΝ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΟΝ.

Εἰς τὴν οὕτω καλουμένην Διπλωματικὴν τέχνην, εἰς τὴν Ἱστορίαν, τὴν Τοπογραφίαν καὶ τὴν Γλῶσσαν δὲν εἶναι ἴσως ἀνωφελὲς καὶ ἡ δημοσίευσις τῶν Αὐτοκρατορικῶν Χρυσοβούλλων. Ἦδη λοιπὸν καταχωρίζομεν ἐν τοῦ Πρεσβυτέρου Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου, ληφθὲν ἐκ τινος ἀντιγράφου παρὰ τῷ Ἰππότη *Ἀνδρέᾳ Μουστούδῃ*. Τὸ πρωτότυπον εἶναι εἰς Μεδράναν καὶ σώζεται μετὰ τῶν κειμηλίων τοῦ ἐν Ἀθῶ Μοναστηρίου τοῦ Ξηροποτάμου. Ἔχει ἐπὶ κεφαλῆς πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀνδρονίκου Αὐτοκρατορικῶς ἡμφιεσμένου. Φέρει δὲ χρονολογίαν ἀπὸ Κτίσεως Κόσμου 6810, ἥγουν 1302 τοῦ Σωτηρίου Ἑτους. Εἰς τὰ χρονικά τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ ὑπάρχει ἕτερον Χρυσόβουλλον ὑπὲρ τῶν Μονεμβασιωτῶν καὶ ὁ Ἱστορικὸς τὸ ἀποδίδει εἰς τὸν νεώτερον Ἀνδρόνικον. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος ἤρχισε νὰ βασιλεύῃ τὸ 1327, γίνεται ὅλον ὅτι τὸ Χρυσόβουλλον, τὸ ὁποῖον φέρει χρονολογίαν 6825, ἥτοι 1317 καθ' ἡμᾶς, πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν πάππον τοῦ, ἥγουν τὸν πρεσβύτερον Ἀνδρόνικον. Κρίνομεν ἀνωφελὲς νὰ σημειώσωμεν ὅτι πολλὰ χωρία τοῦ Ἀντιγράφου διωρθώσαμεν, ὅπου ἦσαν προφανῶς ἐσφαλμένα.

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩΙ ΤΩΙ ΘΕΩΙ

ΠΙΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ.

Τῶν ὅσα τῇ τοῦ κρείττονος μερίδι παρηστισοσὺν θεοφίλους διαθέσεως καθάπαξ ἀφοσιωθέντων τε καὶ ἀνατεθέντων, ἀδιάσπαστά τε καὶ ἄσυλα ἔσται, διαμένειν τε καὶ διατηρεῖσθαι, οἱ τε ἐξωτερικοὶ νόμοι καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς τῷ ὄντι θεοὶ τε καὶ σεβάσμιοι, διακελεύουσι καὶ διαβρῆδην θεσπίζουσι. Διὸ καὶ ἀφορήτοις ποιναῖς, κεφαλικῇ τε